

Dzmitry Rubin

Independent researcher (Belarus)
e-mail: varknimbus2805@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0005-8346-0874>

Быць вольным...

"Нетутэйшыя: reversion: беларуская эксперыментальная драматургія («ТВЛ», «Бум-Бам-Літ»)». Аўтары-складальнікі: Алена Лепішава, Віктар Жыбуль, Зміцер Вішнёў. Zürich: Diaphanes, 2023, 580 с. (Серыя „Мысліць мастацтва” Інстытута тэорыі Цюрыхскай вышэйшай школы мастацтваў і Цэнтра мастацтваў і тэорыі культуры Цюрыхскага ўніверсітэта)

To Be Free...

"Otherworldly: reversion: Belarusian experimental drama ("TVL", "Boom-Bam-Lit"). The authors are: Elena Lepishava, Viktor Zhibul, Dmitry Vishnev. Zürich: Diaphanes, 2023, p. 580 (The series "Thinking Art" by the Institute of Art History of the Zurich University of the Arts and the Center for Arts and Cultural Theory of the University of Zurich)

Важкая і вялікая кніга. Калі б была ў цвёрдай вокладцы, то была б яшчэ больш важкая. А калі б шрыфт большы і палі, то была б яшчэ больш вялікая. Але, што маем, тое і маем.

Кніга складаецца з трох асноўных частак: прадмова-даследванне ад Алены Лепішавай, збор твораў „нетутэйшых” (у тым ліку і маніфесты), хроніка сцэнічных крокаў (летапіс перформансаў узятага перыяду). У сукупнасці гэтыя тры часткі і даюць эфект. Кніга перастае быць даследаваннем ці анталогіяй, яна робіцца ўсім і для ўсіх. Яна набывае трохмернасць, якой вельмі часта не стае пры размовах на такія тэмы.

У першай частцы нам расказваюць пра агульны расклад. Пра месца беларускай драматургіі ў сусветнай. Самі ведаеце гэта месца. Самі ведаеце, на прыкладзе літаратуры, што ў нас перш „беларуская”, а пасля толькі, што там атрымаецца. Часам наша беларускасць не горш за савецкасць. Але мастацтва – гэта бунт, правакацыя, супраціў. У дадзеным выпадку праблема ў тым, што супраціўляючыся таму што ёсць, ты застаешся ў той жа па-за сусветнай плоскасці,

таму трэба рабіць штосьці іншае, выбягаць за межы дыхатаміі, нараджацца нанова адначасова працягваючы жыццё. Як?

Першая ўмоўная частка мне вельмі прыгнулася, і яна важная, яна патрэбная, яна значная, але тут яна толькі адно з трох вымярэнняў. Постфакт тэорыя. Логіка прайдзеных выпадковасцей. Учарашні кантэкст.

Другая частка. Творыкі. Самыя розныя па якасці. І гэта важна. Вельмі важна. Бо ў большасці тыя аўтары-пачынальнікі сёння слупы і іншыя словы. Важна ведаць, што і ў іх было недарэчнае і яны не супыняліся. Важна бачыць як намацоўваўся той шлях, у той час, які і сёння не асабліва пратапаны і відочны. Бачыць, як наіўныя і амбітныя, свавольныя і нявобразныя білі сваімі словамі, спробамі, галовамі ў сцены, што ніхто нават і не думаў прыбіраць перад імі. Калейдаскоп настолькі ўдалы, што пры чытанні можна прайсці праз увесь спектр эмоцый.

Трэцяя частка. Мы сустракаем жывых людзей. І гэта яшчэ адзін слой, які стварае канчатковы патрэбны аб'ём. Рэдкі слой для нашага беларускага звышкультывага асяроддзя, дзе ёсць кантэкст: месца і час; ёсць творы. Але няма жывых людзей. Тут жывыя людзі ёсць. І яны самі раскажваюць пра сябе рознымі галасамі. Кожнае слова кропля крыві ў хранічную абяскоўленасць. Мяне, напрыклад, вельмі зачэпілі развагі Віктара Жыбуля тых далёкіх часоў. Зараз Віктар вылучаецца чытаннем сваіх вершаў. Вершы запоўнены нечым чароўна вар'яцкім і аўтар-выканаўца перадае гэта ўсё праз чытанне. А раней не ўмеў. А раней разважаў, як жа так прыдумаць, каб не манатонна, каб сапраўды штосьці перадаваць, штосьці іграць. Не ўяўляецца.

Не ўяўляецца. Настальгія па не бачанаму, не пражытаму. Па той дарозе, што засталася ў чужым мінулым. Але без яе не даведацца, дзе ты стаіш зараз. Як ты прыйшоў сюды і чаму. Не даведацца, наколькі ты не адзін. Наколькі жывое і вольнае было, ёсць і будзе вакол. Што для таго, каб рабіць “беларускае”, неабавязкова забіваць на слова, якое ідзе пасля „беларускае”. А яшчэ, што трэба жыць. Жыць вольным.